

SÚDRŽNOSŤ A POLARIZÁCIA V SLOVENSKEJ SPOLOČNOSTI

Hugo Gloss

DEKK Inštitút

Katedra sociológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave

www.dekk.institute

DOKOR 2025
6. 11. 2025 Levoča

KATEDRA SOCIOLÓGIE
Univerzita Komenského
v Bratislave

OSNOVA PREDNÁŠKY

- SKÚSENOŠŤ Z BLÍZKEHO VÝCHODU A PREČO SME ZALOŽILI DEKK INŠTITÚT
- ČO JE TO SOCIÁLNA KOHÉZIA A PREČO JE DÔLEŽITÁ
- MEDZIĽUDSKÁ A INŠTITUCIONÁLNA DÔVERA V SLOVENSKEJ SPOLOČNOSTI
- ČO JE TO (TOXICKÁ) POLARIZÁCIA A AKÁ JE POLARIZÁCIA V SLOVENSKEJ SPOLOČNOSTI
- AKO VIEM/E PRISPIEŤ K SÚDRŽNEJ SPOLOČNOSTI

The project "Provision of drinking water for the village of Shekhka" was funded by official development assistance of the Slovak Republic (SlovakAid) and was implemented by Shingala Azad Organization and Caritas Slovakia with the support of the Slovak Bishops' Conference in the period October 2020 - September 2021.

پروژن (اینگار یا ناغا قهوارا زو گو دئی شیککا) هاته بهشتن ژ فدن فهرمی بین دایکراین گهیمیدانی
 بین کومار سلوفاکیا (سلوفاک نهد SlovakAid) و پروژن نظری هته بهشتیان ژ لایم ریکور او شنگالا نازاد
 و کاریناس سلوفاکیا دگن ههکاریا کونفرانس ماهران سلوفاکی
 دهنی پروژن: ژ مهما 10 سالا 2020 تاگو مهما 9 سالا 2021

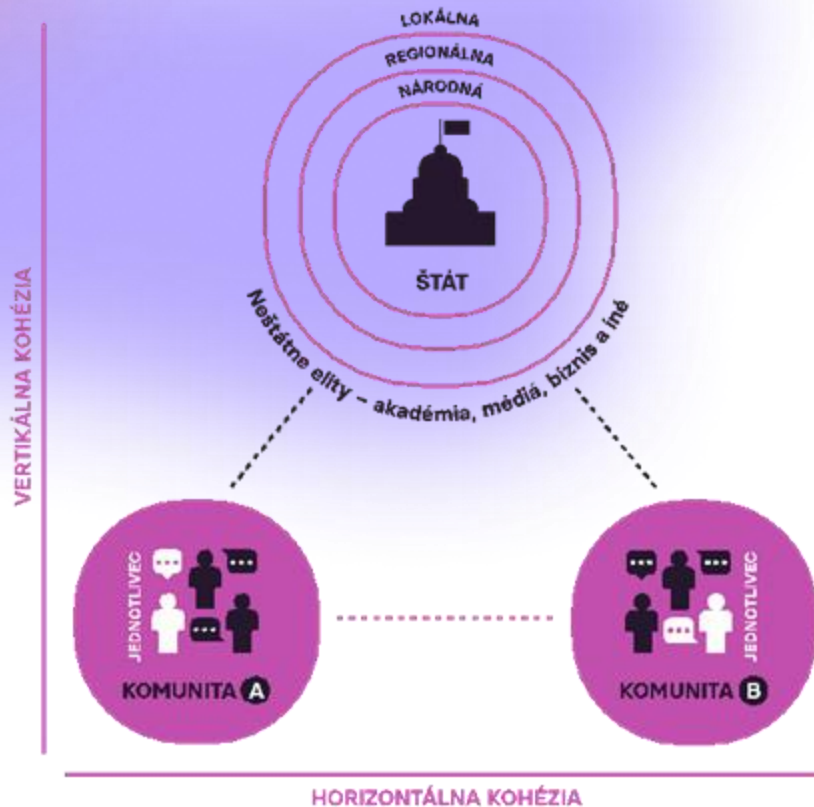
Irak a Sýria sú
príkladom
krajín s
totálnym
rozpadom
dôvery a plnou
tribalizáciou

Sú to bohaté
krajiny, ale ich
obyvatelia k
nim nemajú
vzťah.

VÝSKUM PRÍČIN ERÓZIE A REGENERÁCIE SOCIÁLNEJ KOHÉZIE

CHCEME POZNAŤ REALITU, AŽ POTOM
HLADAŤ SPÔSOBY, AKO JU
ZLEPŠOVAŤ

#RealityFirst

PREČO DEKK?

DOROTHY KAROLINE FUHRMANN
(BRNO, 1917 – LONDÝN, 2014)

UMELECKÉ MENO: DORRIT DEKK

SOCIÁLNA KOHÉZIA = ENIGMA 21. STOROČIA

ČO JE SÚDRŽNOSŤ A PREČO DÔLEŽITÁ?

Sociálna kohézia - spoločenské sily, ktoré držia spoločnosť pohromade. Má 4 piliere:

1. **dôvera**: medzi ľuďmi navzájom, aj dôvera voči inštitúciám;
2. **solidarita**: ochota deliť sa o zdroje a brániť krajinu;
3. **kolektívna identita**: spoločné symboly a príbeh, ktorý ľudí spája;
4. **zameranie na spoločné dobro**: zhoda na základných cieľoch a rešpekt voči dohodnutým pravidlám.

Polarizácia - odstredivé sily, ktoré kohéziu narušujú.

**LEPIDLO
SPOLOČNOSTI**

NÍZKA DÔVERA IDE DO PEŇAZÍ...

„Každá obchodná transakcia má v sebe prvok dôvery“.

Kenneth Arrow
nositeľ Nobelovej ceny za ekonómiu

+15% dôvery = +1% rast HDP / rok

(v SR 1.16 mld. / 21 391 USD (2021, Svetová banka)

Keby si Slováci posledných 20 rokov verili ako... (HDP per capita)

Albánci => - 4200 (dôvera 3 %)

Nóri => +13 500 (dôvera 70 %)

Česi => +4 000 (dôvera 36,8 %)

DO VZŤAHOV...

Osobných:

→ 50 % sa doma alebo pri stretnutí s rodinou nerozpráva o kontroverzných témach, lebo to zhoršuje vzájomné vzťahy.

→ 28 % respondentov prerušilo kvôli rozdielnym názorom kontakt s minimálne jedným človekom

Inštitucionálnych:

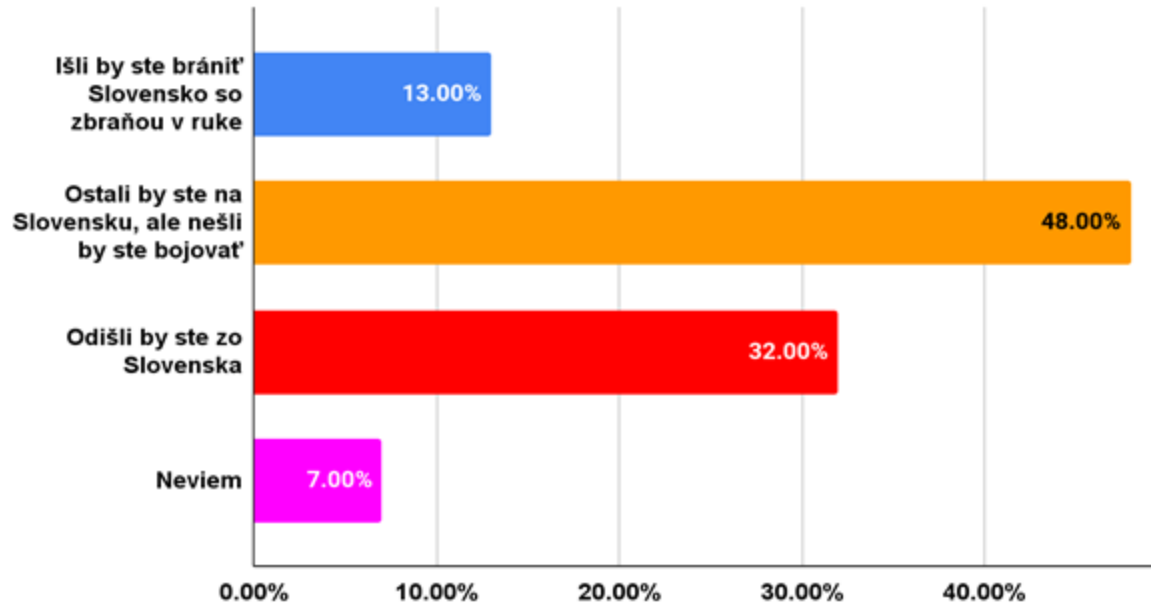
→ 52 % respondentov si myslí, že systém je nastavený proti nim

→ Nízka dôvera voči kľúčovým zložkám riadenia štátu (vláda, parlament, súdy, polícia, ...)

DO BEZPEČNOSTI...

Ochota brániť krajinu:

Čo by ste urobili v prípade vojenského napadnutia Slovenska?

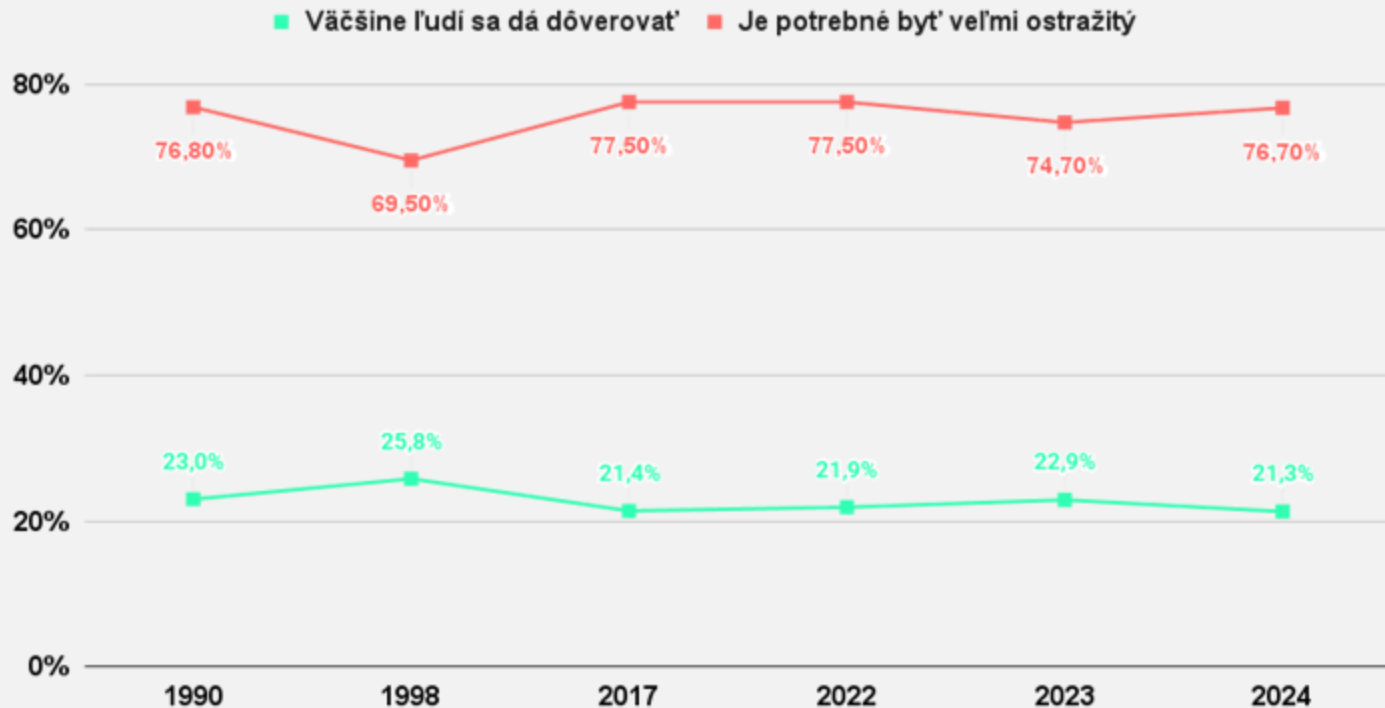

Zdroj: Agentúra FOCUS pre TV Markíza (marec/apríl 2022)

SITUÁCIA NA SLOVENSKU

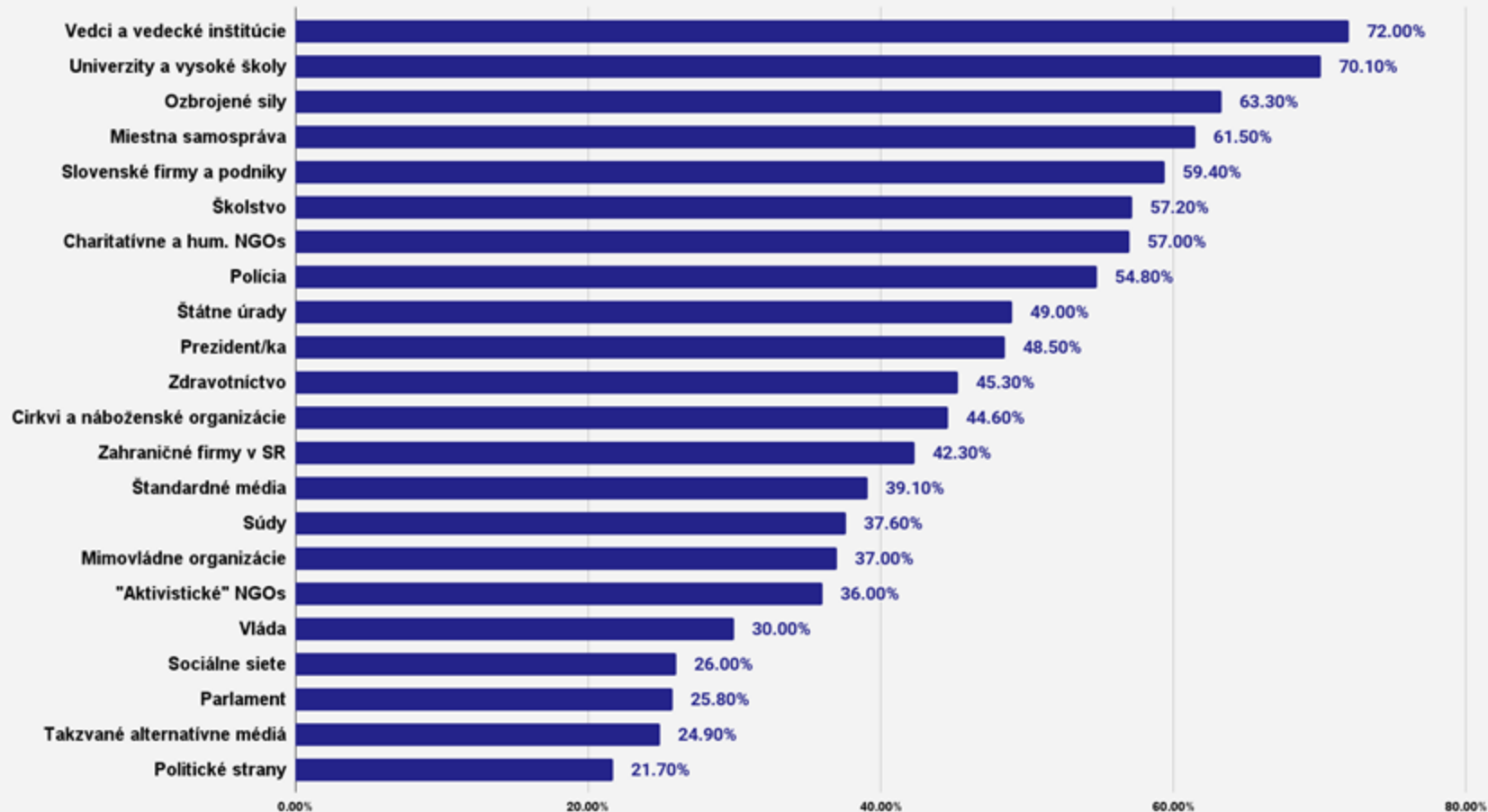
Všeobecne povedané, povedali by ste, že väčšine ľudí sa dá dôverovať, alebo že je potrebné byť v styku s ľuďmi veľmi ostražitý?

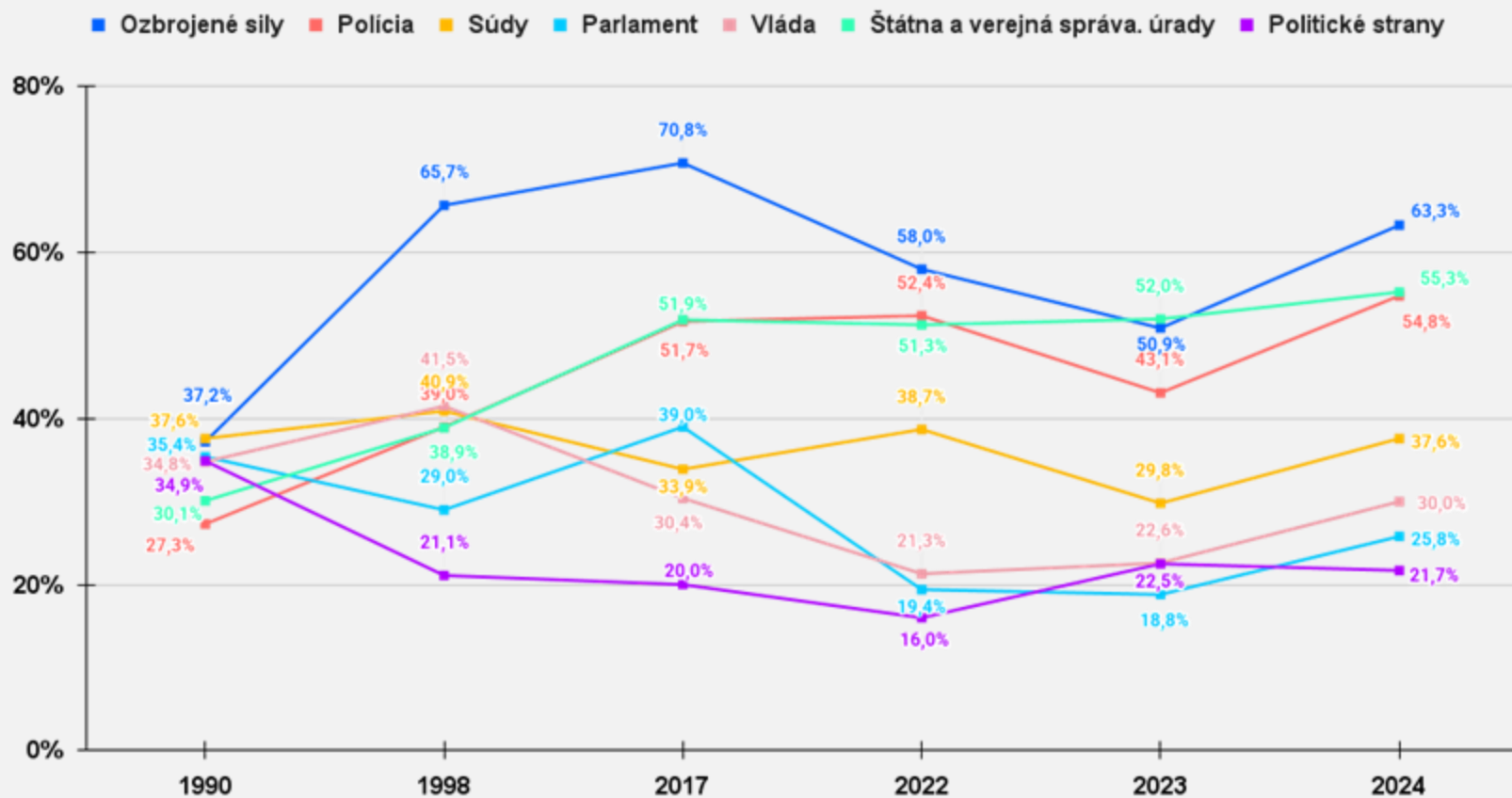
ČR (1990): 30,2 %

ČR (2022): 36,8 %

Teraz Vám budem postupne menovať rôzne inštitúcie. Pre každú z nich mi, prosím, povedzte, nakoľko jej dôverujete. (September 2024)

Teraz Vám budem postupne menovať rôzne inštitúcie. Pre každú z nich mi, prosím, povedzte, nakoľko jej dôverujete.

POLARIZÁCIA

- Istá miera polarizácie je v pluralitnej spoločnosti prirodzená.

Konštruktívna konfrontácia rôznych názorov vedie k stabilite a pokroku spoločnosti cez vzájomnú dohodu či kompromis.

Afektívna polarizácia = negatívne emócie voči názorovým oponentom dosiahnu úroveň, kedy ich nedokážeme kontrolovať.

Zvýšená polarizácia oslabuje sociálne väzby, znižuje dôveru a sťažuje konštruktívny dialóg medzi skupinami v spoločnosti , čo v konečnom dôsledku **narúša sociálnu súdržnosť**.

Slovensko ako fragmentovane polarizovaná spoločnosť (?)

Polarizácia

„Toxická“ polarizácia = názoroví oponenti sa prestávajú vnímať ako súper, a začínajú sa vnímať ako nepriatelia:

nepotrebujem tak nad jeho názorovými pozíciami rozmýšľať, sú automaticky zlé.

Obmedzili alebo prerušili ste kvôli rozdielnym názorom kontakt s jedným alebo viacerými ľuďmi, s ktorými ste predtým trávili čas?

Rodičia	1,0 %
Súrodenci	2,0 %
Iní členovia rodiny (bratrance a sesternice, starí rodičia, strýkovia a tety a pod.)	6,5 %
Kamaráti	10,1 %
Kolegovia z práce	8,8 %
Iní ľudia	8,3 %
Nikdy som neprerušil kontakt s niekým kvôli jeho názorom	71,3 %

PRÍLIŠNÉ ZJEDNODUŠOVANIE REALITY = BENZÍN POLARIZÁCIE

→ Mentálne skratky

zjednodušenie / karikovanie dôvodov pre konanie niekoho iného

→ Nálepky

„Všetci XY sú rovnakí!“, napr.: slniečkar, katoliban, progresívec, fašista, apod.

→ Moralizácia

„Ako si môže niekto niečo také myslieť?!“ => môj oponent nie je iný, ale zlý

→ Polarizácia / Fragmentácia

my vs. oni, kmeňová identita sa stáva primárnou, stráca sa ochota a schopnosť pochopiť protistranu

→ Kopanie zákopov: posun od ideológie k identite

volanie po ideologickej čistote skupiny / pracoviska / osobných vzťahov...

SPOLOČNOSŤ SA ROZPADÁ NA MODERNÉ KMENE

LIFESTYLOVÉ

POLITICKÉ

Pripravení
pomáhať ľuďom

KDH

Milan Majerský

RICHARD SULÍK

MENÍME HRU

SASKA

SLÓVENSKA A SOLIDARITA

**Dostaňme
Slovensko na
správnu cestu**

Peter PELLEGRINI

Podpíšte Petíciu

NAHODUVA PETICIA
ZA ZMENU

HLAS
SLOVENSKÁ DEMOKRACIA

VOĽTE SNS ✓

BUDÚCNOSŤ TVORÍME SPOLOČNE

PS Progressívne
Slovensko

SŁUBILI SME
200€
na dieta
SPLNILI SME ✓

LATIN (CHRISTIAN)
CROSS

BUDDHIST

JUDAISM

PRESBYTERIAN
CROSS

RUSSIAN ORTHODOX
CROSS

UNITED CHURCH
OF CHRIST

HUMANIST EMBLEM
OF SPIRIT

CELTIC CROSS

LUTHERAN CROSS

EPISCOPAL CROSS

UNITARIAN
(FLAMING CHALICE)

UNITED METHODIST

AARONIC ORDER CHURCH

PRESBYTERIAN
CHURCH (USA)

ZUMO TAISHAKYO
MISSION OF HAWAII

ARMENIAN CROSS

MORMON
(ANGEL MORONI)

NATIVE AMERICAN CHURCH
OF NORTH AMERICA

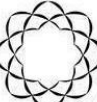
SERBIAN ORTHODOX

GREEK CROSS

BAHAI
(9-POINTED STAR)

SOKA GAKKAI
INTERNATIONAL (USA)

SIKH (KANDA)

FAROHAR

ATHEIST

MUSLIM
(CRESCENT AND STAR)

HINDU

KONKORY FAITH

COMMUNITY
OF CHRIST

MENORAH

ANKH

SATANIC CROSS

SUFISM REORIENTED

TENRIKYO CHURCH

SEICHO NO IE

CHURCH OF WORLD
MESSIANITY

UNITED CHURCH
OF RELIGIOUS SCIENCE

WICCA
(PENTACLE)

LUTHERAN CHURCH
MISSOURI SYNOD

MESSIANIC JEWISH

CHRISTIAN REFORMED
CHURCH

UNITED MORAVIAN
CHURCH

ECKANKAR

CHRISTIAN CHURCH

CHRISTIAN & MISSIONARY
ALLIANCE

NEW APOSTOLIC

SEVENTH DAY
ADVENTIST CHURCH

PAGANISM

NÁBOŽENSKÉ

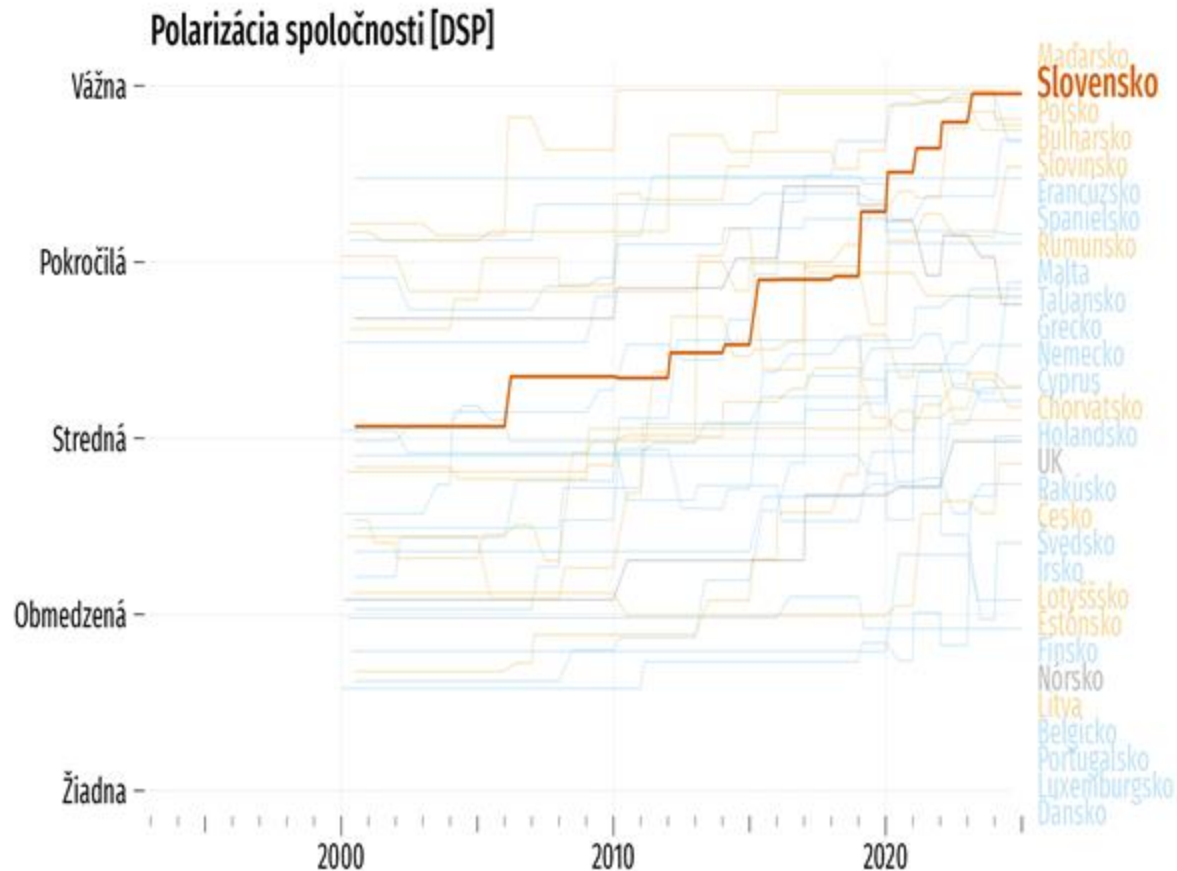
KMENE SÚ PRIRODZENÉ

- Ľudská psychika ich preferuje, sú zdrojom kolektívnej identity, kt. pomáha prioritizovať a konať.
- Slováci nemajú nič spoločné, okrem jazyka a geografie (?)
- Odstúpenie od „zmiešaných častí“, ktorých je väčšina = Strata spoločnej histórie
- Chýbajú slovenské aj európske príbehy, ktoré budujú spoločnú hrdosť na príslušnosť k SR (tzv. pozitívny sebaobraz)

KMENE SÚ
PROBLÉM, IBA AK
CHÝBA
ZASTREŠUJÚCA
IDENTITA

POLARIZÁCIA V ČÍSLACH I.

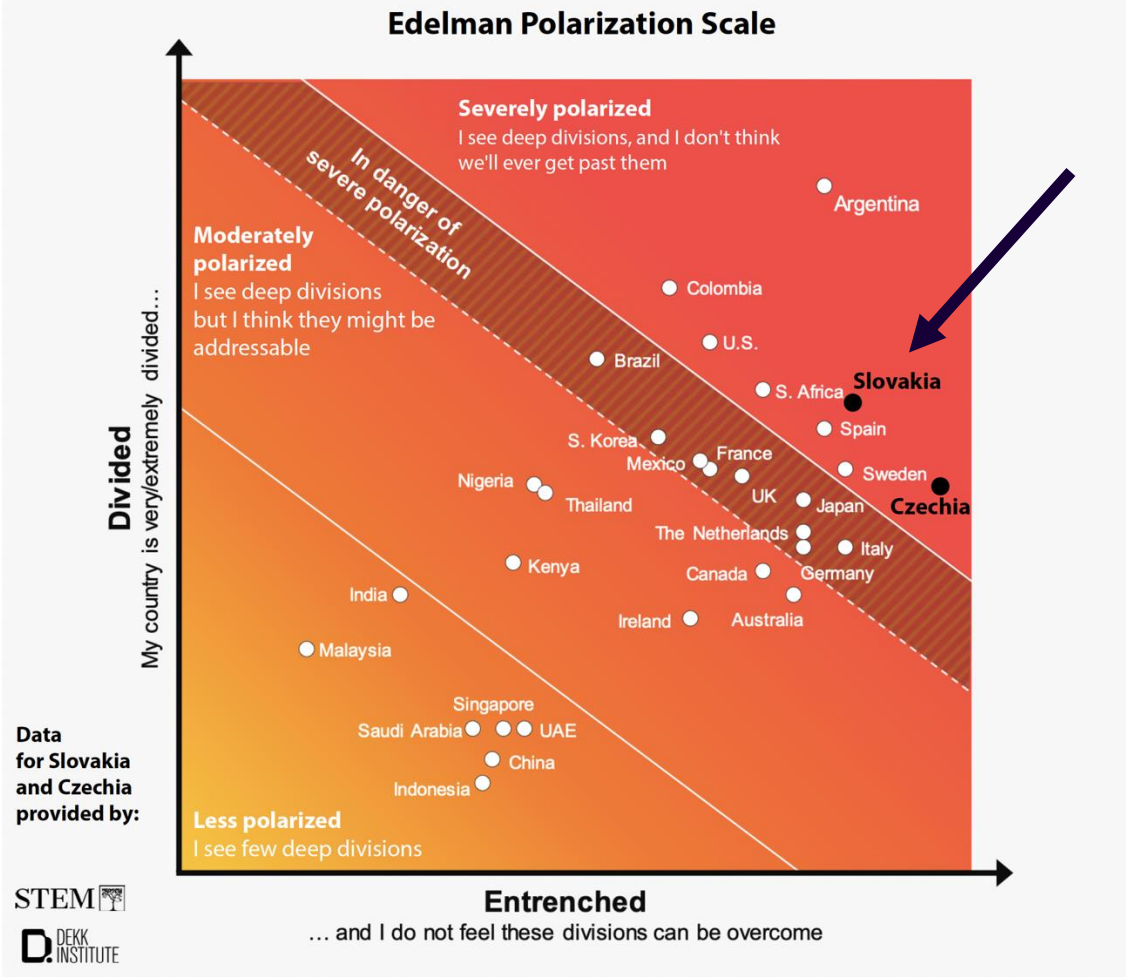
SLOVENSKO: 2. NAJPOLARIZOVANEJŠIA KRAJINA V EURÓPE

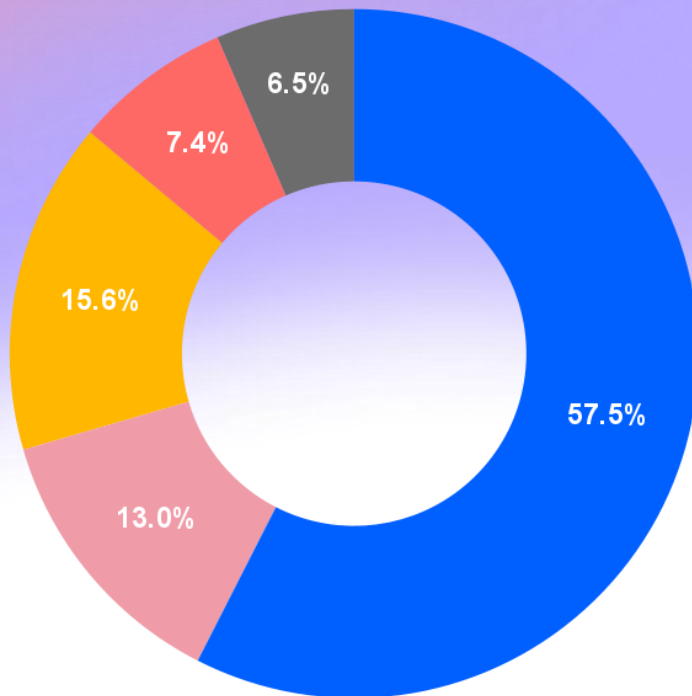
* Dáta: Projekt V-DEM, 2025

POLARIZÁCIA V ČÍSLACH II.

**SLOVENSKO:
2. MIESTO MEDZI 30
SKÚMANÝMI KRAJINAMI**

Poznáte osobne ľudí, ktorých názory sa posledné roky zmenili natoľko, že začali schvaľovať použitie násilia proti názorovým oponentom?

- Nikoho takého nepoznám
- Jedného človeka
- 2 – 5 ľudí
- Viac ako 5 ľudí
- Neviem/neodpovedal(a)

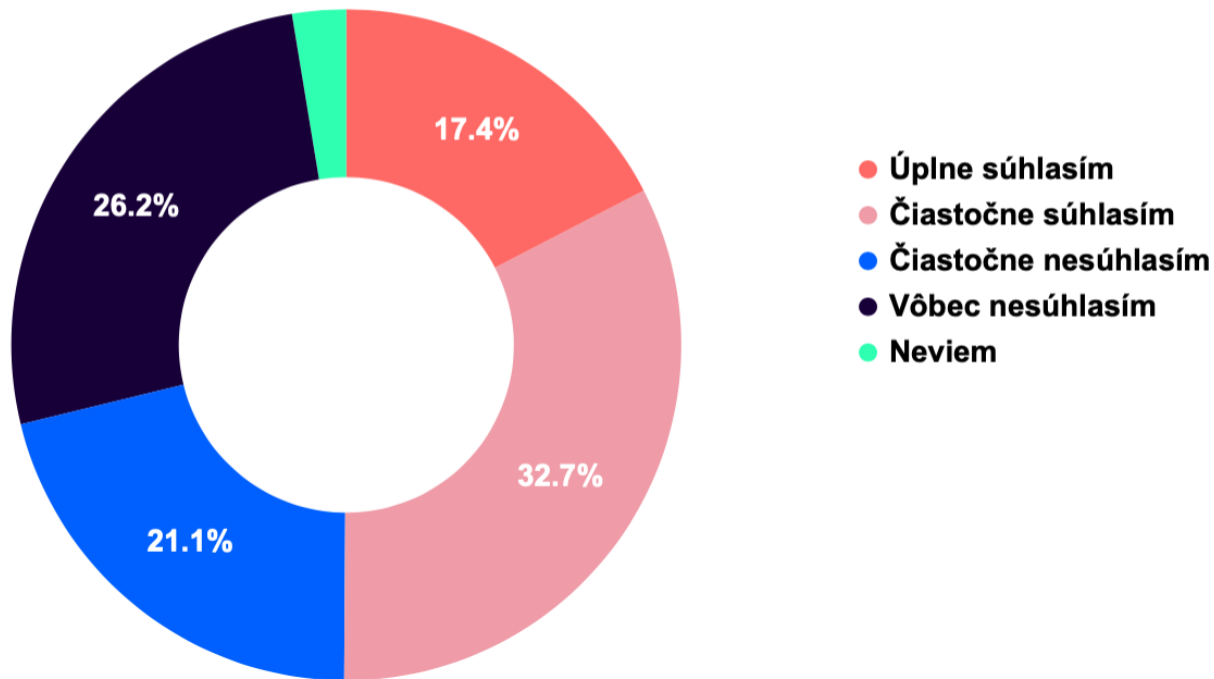
Jedného človeka (13 %)

2 – 5 ľudí (15,6 %)

Viac ako 5 ľudí (7,4 %)

Spolu = 36 %

Doma alebo pri stretnutí s rodinou úmyselne neotváram témy ako sú vojna na Ukrajine, práva pre LGBTI, Covid-19, a pod., lebo na niektoré z nich alebo všetky máme tak rozdielne názory, že zhoršujú vzájomné vzťahy.

Úplne súhlasím + Čiastočne súhlasím = 50,1 %

Politici vládnej koalície (SMER, HLAS, SNS) našej krajine vedome škodia.

Úplne súhlasím	26,7%
Čiastočne súhlasím	27,0 %
Čiastočne nesúhlasím	19,3 %
Vôbec nesúhlasím	23,4%

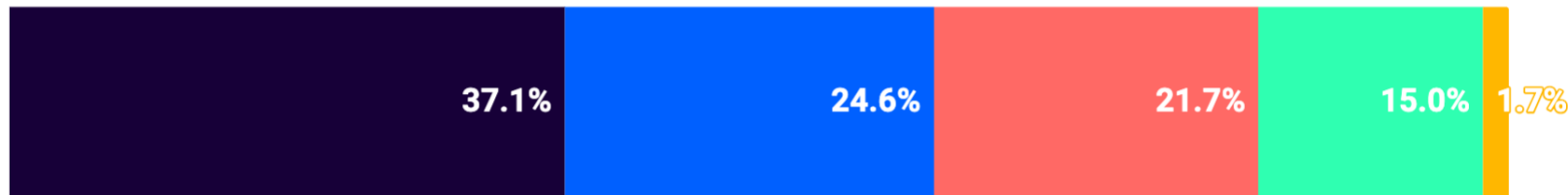
Politici opozície (PS, SAS, KDH, Hnutie Slovensko/OLaNO) našej krajine vedome škodia.

Úplne súhlasím	25,2%
Čiastočne súhlasím	30,9%
Čiastočne nesúhlasím	22,1 %
Vôbec nesúhlasím	17,6 %

Politici koalície škodia: 53,7 %

Politici opozície škodia: 51,6 %

Prečítam Vám štyri základné druhy postojov k spoločnosti na Slovensku. Vyberte, prosím, ten, ktorý najlepšie vystihuje Váš vlastný názor?

- Naša spoločnosť sa musí postupne zlepšovať reformami.
- Našu súčasnú spoločnosť treba statočne brániť proti všetkým škodlivým silám.
- Spôsob, akým funguje celá naša spoločnosť sa musí radikálne zmeniť, a to sa dá iba revolúciou.
- Naša spoločnosť vôbec nefunguje, nemá zmysel snažiť sa o zmenu lebo sa to nedá, treba len nejako prežiť.
- Neviem / Neodpovedal(a)

Pro-reformný postoj:

1990: 45,5 %
1998: 62,7 %
2022: 52,4 %

Pro-revolučný postoj:

1990: 37,1 %
1998: 2,8 %
2022: 23,4 %

Zdroj:

DEKK Inštitút. (2025). Polarizácia a antisystém 2025: Slovensko
World Values Survey

ANTISYSTÉM NA SLOVENSKU

ANTISYSTÉM VS. ANTIESTABLISHMENT

Antiestablishment

- odmietanie spoločenského usporiadania v konkrétnom štáte (ne/štátne inštitúcie, držitelia ne/formálnej spoločenskej moci, spoločenské elity, ...)

Antisystém

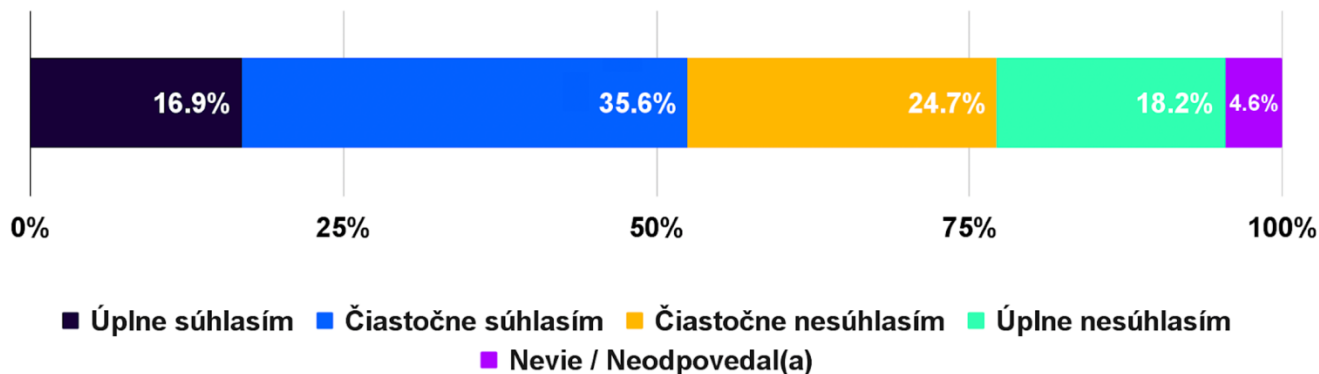
- nedôvera a podozrievavosť nielen voči establišmentu, ale aj odmietanie:
 - dominantných kultúrnych a filozofickým vplyvov
 - dominantného ekonomického modelu a životného štýlu

DOMINANTNÉ KULTÚRNE VPLYVY NA SLOVENSKU

- Dominantnými kultúrnymi vplyvmi na Slovensku a v celej Európe sú dnes vplyvy „západné“ :
 - **politická rovina** = systém liberálnej demokracie s dôrazom na práva jednotlivca
 - **ekonomická rovina** = rôzne formy kapitalizmu
 - **rovina životného štýlu** = individualizmus a konzumerizmus

ANTISYSTÉM NA SLOVENSKU (AKO SUBJEKTÍVNY POCIT)

Do akej miery súhlasíte alebo nesúhlasíte s tvrdením: Systém je nastavený proti ľuďom, ako som ja.

Zdroj: DEKK Inštitút. (2025). [Polarizácia a antisystém 2025: Slovensko.](#)

ANTISYSTÉM: VŠEOBECNÝ VS. AKTÍVNY

Z praktických dôvodov delíme antisystém na „všeobecný” a „aktívny”.

- **„Všeobecný“ antisystém** = časť populácie, ktorá je presvedčená, že systém je nastavený proti nej.
- **„Aktívny“ antisystém** = podskupina všeobecného, s ktorým zdieľa presvedčenie o nepriateľskom nastavení systému, avšak na rozdiel od toho všeobecného daný systém aktívne odmieta.

Toto odmietnutie **má v praxi stovky rôznych podôb**, od otvorenej snahy o legálnu či nelegálnu zmenu systému, cez budovanie paralelných spoločností až po prijatie alternatívneho životného štýlu.

DÔVODY ODMIETANIA SYSTÉMU

Ekonomické

časť populácie stále dopláca na spoločenské zmeny (55% populácie si myslím, že v minulom režime si človek mohol z výplaty dovoliť viac).

“Hrubá mesačná mzda sa zvýšila zo 104 € v roku 1989 na 1 013 € v roku 2018, čo predstavuje 9,7-násobný rast. *Vybrané tovary a služby v maloobchode, ktoré ŠÚ SR monitoruje, zaznamenali rast od 2-násobku až po 28-násobok. Väčšina konkrétnych potravín pritom vykázala nižšiu mieru rastu cien, ako bol dosiahnutý rast hrubých miezd.* **Základné potraviny, ako napríklad chlieb a mlieko, však zvýšili ceny vyšším tempom.”**

(Štatistický úrad SR: ŽIVOT SR V ROKOCH 1989 AŽ 2018: Ceny vybraných potravín, tovarov a služieb, 15. 11. 2019)

DÔVODY ODMIETANIA SYSTÉMU

Spoločenské

časť spoločnosti nestráda ekonomicky, ale ich spoločenské postavenie v porovnaní s minulosťou výrazne utrpelo.

*Inými slovami, **časť obyvateľov, často z prostredia menej kvalifikovaných pracovníkov, stratila schopnosť barterového obchodu v podobe láskavostí s vysokokvalifikovanými pracovníkmi.** Primár dnes už nepotrebuje láskavosť od predavačky, aby mu ilegálne potajomky pod pultom odložila šunku – kúpi si ju online. A či bude ten istý primár zdraviť domovničku, už závisí viac od jeho vychovania ako od strachu, že sa mu domovnička môže pomstiť v kádrovom posudku.*

*Mnohí ľudia v menej kvalifikovaných pozíciách teda **stratili ako časť spoločenskej prestíže, tak schopnosť robiť láskavosti, o ktoré by bol záujem. Ich spoločenská pozícia tak výrazne klesla a mnohým sa to nepáči.***

DÔVODY ODMIETANIA SYSTÉMU

Psychologické

Optimalizovali sme našu spoločnosť na ochranu jednotlivca. Patríme k prvým generáciám, ktoré reálne nepotrebujú iných ľudí, aby prežili. To má ale niekoľko negatívnych vedľajších efektov.

- **Erózia komunit** = nárast osamelosti (silný stresor)
- **Erózia autorít** = viac slobody, ale menej istoty (silný stresor)
- **Zrýchlenie doby** = nárast nepredvídateľnosti (chronický stres, ak ho zažíva matka v tehotenstve – u dieťaťa doživotne zvýšená neuroticita)
=> úzkoslivejšia generácia – viac citlivá na názorové nezhody.
- Dôraz na unikátnosť jednotlivca = **nárast narcistných vlastností v populácii** (znižuje schopnosť sebareflexie, hlbokých vzťahov, kooperácie)

PRORUSKÝ SENTIMENT NA SLOVENSKU (2023 VS. 2024)

Znenie otázky (vo výsledku sa uvádza vážené % súhlasu respondenta)

Antisystém

Systém

SR
priemer

Porovnanie
priemeru
s minulým
rokom

Kde podľa Vás civilizačne a geopoliticky patrí Slovensko?

Na Západ

22,75 %

21,42 %

21,9 %

-0,40 %

Niekde medzi Východom a Západom

51,67 %

59,81 %

55,4 %

+2,00 %

Na Východ

21,6 %

14,3 %

18,2 %

-0,80 %

DÔVODY ODMIETANIA SYSTÉMU

- **Bežný Slovák nechce vo svojom živote viac Ruska – chce menej Západu.** A menej Západu v jeho chápaní znamená:
 - menej krutý a viac rovnostársky ekonomický systém
 - silnejšie práva väčšiny
 - zrozumiteľnejšie politické rozhodovanie
 - menej komplikovanú a byrokratizovanú interakciu so štátom
 - komunitnejší a solidárnejší životný štýl.

JE ANTISYSTÉMOVÝ SENTIMENT “ZLÝ”?

- Akékoľvek usporiadanie spoločnosti produkuje podmienky, ktoré nejakej skupine vyhovujú viac ako inej. Istá nespokojnosť je teda normálna a dokonca zdravá. Keby nebolo nespokojnosti, nebolo by inovácií.
- Za problematické sa teda dajú považovať dve tendencie :
 - na strane „systému” je to démonizácia jeho kritikov a nie práca reflexia nimi predložených argumentov či obvinení;
 - na strane „antisystému” je to snaha o nelegálne, násilné alebo skratkovité riešenie, ak existuje legálna či nenásilná, hoci zdĺhavá a komplexná cesta k požadovanej zmene systému.

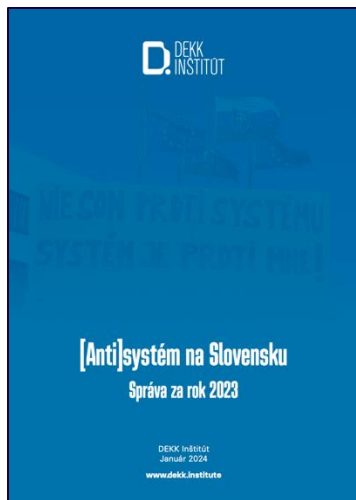
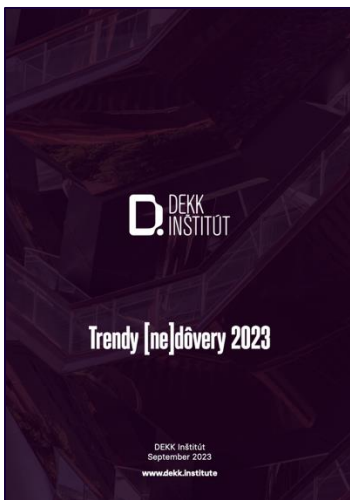
ČO MÔŽE ROBIŤ KAŽDÝ Z NÁS – V MALOM?

POCHOPIŤ INÉ KMENE: TIE SÚ PLNÉ INÝCH ĽUDÍ S INÝMI HODNOTAMI. NIE SÚ ZLÍ, HLÚPI ANI CHORÍ. VYSPORIADÁVAJÚ SA SO ŽIVOTOM, AKO VEDIA.

NAUČIŤ SA: „PREKLADAŤ“ MEDZI KMEŇMI. NA ZAČIATKU STAČÍ PREJAVIŤ ZÁUJEM A POČÚVAŤ.

APLIKOVAŤ: DÔVERA SA NEBUDUJE INTELEKTOM – BUDUJE SA VZŤAHOV.

VYVAROVAŤ SA: POHRŤDANIU (MORÁLNEJ NADRADENOSTI). TAM KONČÍ KAŽDÁ DISKUSIA.

www.dekk.institute

ĎAKUJEM ZA VAŠU POZORNOSŤ

hugo.gloss@dekk.sk

www.dekk.institute

KATEDRA SOCIOLÓGIE
Univerzita Komenského
v Bratislave